

บทความพิเศษ

Special Article

การให้บริการปรึกษาแนะแนวเกี่ยวกับโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

วิวัฒน์ โรจนพิทยากร พ.บ.

กรมควบคุมโรคติดต่อ

ความสำคัญของการให้บริการปรึกษาแนะแนวเกี่ยวกับโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ในประเทศไทย ได้ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมากมาย ทั้งทางด้านสาธารณสุข เศรษฐกิจ และสังคม ปัญหาที่สำคัญคือขณะนี้ การติดเชื้อเอดส์มีแนวโน้มที่จะแพร่ขยายไปตลอดเวลา โดยมีอัตราการติดเชื้อสูงมากในกลุ่มประชากรที่มีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสัมพันธ์ ซึ่งได้แก่หญิงบริการและชายที่เกี่ยวข้องงานเรีงรมย์ และเมื่อมีการติดเชื้อ ก็จะแพร่โรคไปสู่แม่บ้านและทารก

ขณะนี้ การแพร่โรคเอดส์ทางเพศสัมพันธ์กำลังเป็นปัญหาที่รุนแรงมาก ดังจะเห็นได้จากรายงานของกองระบาดวิทยาเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2537 ซึ่งแสดงว่า ร้อยละ 74.6 ของผู้ป่วยโรคเอดส์ ติดเชื้อจากการมีเพศสัมพันธ์⁽¹⁾ รายงานดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับข้อมูลการเฝ้าระวังโรคเฉพาะพื้นที่⁽²⁾ ซึ่งพบว่า จากการสำรวจเมื่อเดือนธันวาคม 2536 อัตราความชุกของการติดเชื้อเอดส์โดยเฉลี่ยในหญิงบริการประเภทโดยตรง สูงถึงร้อยละ 26 และประเภทแอบแฝง สูงถึงร้อยละ 8 ส่วนชายที่ตรวจกามโรค พบอัตราการติดเชื้อร้อยละ 7 และหญิงมีครรภ์พบอัตราเฉลี่ยร้อยละ 2

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ป่วยและผู้ติดเชื้อเอดส์ที่มีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสัมพันธ์ สรุปได้ว่า วงจร

การแพร่ระบาดของโรคเอดส์เริ่มจาก การมีเพศสัมพันธ์ระหว่างหญิงบริการกับลูกค้าโดยไม่มีการป้องกัน ทำให้เกิดการแพร่เชื้อแก่กันและกัน จากนั้นชายผู้ติดเชื้อก็จะแพร่โรคไปสู่ภรรยาและหญิงบริการรายอื่นต่อไป จึงทำให้โรคแพร่ระบาดไปอย่างรวดเร็ว⁽³⁾

ด้วยเหตุนี้เอง มาตรการที่สำคัญในการป้องกันโรคเอดส์จึงอยู่ที่การให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน ให้หันเหความสำส่อนทางเพศ งดเพศสัมพันธ์กับหญิงบริการ และใช้ถุงยางอนามัยเพื่อป้องกันโรค

การให้ความรู้และข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเป็นมาตรการที่มีประสิทธิผลต่ำมาก ทั้งนี้สังเกตได้จากการรณรงค์เกี่ยวกับโรคเอดส์ที่ผ่านมา ซึ่งดำเนินการอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง แต่แนวโน้มของโรคเอดส์ก็เพิ่มสูงขึ้นตลอดเวลา

ดังนั้น มาตรการที่น่าจะเน้นหนักโดยเร่งด่วนก็คือ การให้ความรู้ความเข้าใจในแนวเสกเฉพาะกลุ่มที่เสี่ยงต่อการมีพฤติกรรมสำส่อนทางเพศ ซึ่งได้แก่ วัยรุ่น นักเรียนนักศึกษา และกลุ่มที่ไม่มีพฤติกรรมเสี่ยงแล้ว คือ กลุ่มผู้รับบริการตรวจรักษาโรค

การให้ความรู้เพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีได้หลายวิธี อาทิ การให้ศึกษาแบบกลุ่มเล็กหรือแบบตัวต่อตัว การใช้ระบบเพื่อนสอนเพื่อน (peer education) และ

การให้บริการปรึกษาแนะแนวเกี่ยวกับโรคเอดส์⁽⁴⁾

เท่าที่ผ่านมา มาตรการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ในงานป้องกันกามโรค มักจะทำงานในรูปของการให้ สุขศึกษาเป็นรายบุคคล ซึ่งมักจะเป็นการสื่อสารแบบ ทางเดียว ไม่ได้หาแนวทางให้ผู้รับบริการได้แก้ไขปัญห าด้วยตนเอง จึงปรากฏมีผู้ป่วยที่รับบริการตรวจรักษา โดยป่วยเป็นซ้ำๆ อยู่เสมอ⁽⁵⁾ ดังนั้น การให้บริการ ปรึกษาแนะแนวเกี่ยวกับโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์จึง น่าจะเป็นมาตรการสำคัญในการปรับเปลี่ยน พฤติกรรมทางเพศของประชาชนในกลุ่มเสี่ยง ซึ่งนอก จากจะช่วยลดอุบัติ-การณ์ของกามโรคแล้ว ยัง เป็นการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ได้อีกด้วย

เมื่อพิจารณาว่า ผู้มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อกามโรค เป็นกลุ่มเดียวกับผู้เสี่ยงต่อโรคเอดส์ การให้บริการ ปรึกษาแนะแนวเกี่ยวกับโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์จึง เปรียบได้กับการให้บริการแนะแนวก่อนตรวจเลือดใน งานบริการปรึกษาแนะแนวเกี่ยวกับโรคเอดส์ นั่นเอง

ความหมายของการให้บริการปรึกษาแนะแนว

การให้บริการปรึกษาแนะแนว หมายถึงการให้ ความช่วยเหลือโดยการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่าง ผู้ให้และผู้รับบริการปรึกษา เพื่อให้ผู้รับบริการพร้อม ที่จะเปิดเผยตนเองและเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ที่จะเข้า ใจปัญหาของตน และสามารถหาทางปรับเปลี่ยน พฤติกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาดได้ด้วยตนเอง^(6,7)

วัตถุประสงค์ของการให้บริการปรึกษาแนะ แนวเกี่ยวกับโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

เพื่อให้ผู้รับบริการได้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เกิดมีเจตคติ ที่ดีต่อการป้องกันการแพร่กระจายของโรค และสามารถปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมเพื่อหลีกเลี่ยงการ รับหรือการแพร่กระจายของโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

และในกรณีที่ป่วยก็สามารถดูแลตนเองและผู้สัมผัสโรค ได้อย่างถูกต้อง

คุณสมบัติของผู้ให้บริการ

- 1) มีความเข้าใจในหลักของการให้บริการ ปรึกษาแนะแนว
- 2) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคติดต่อทาง เพศสัมพันธ์ ในด้านการแพร่ติดต่อ ลักษณะอาการ โรคแทรกซ้อน การบำบัดรักษา และการป้องกัน
- 3) มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และมีทักษะใน การให้บริการปรึกษาแนะแนว
- 4) มีมนุษยสัมพันธ์ดี สามารถสร้างสัมพันธ- ภาพที่ดีกับผู้รับบริการ

ผู้รับบริการ

1. ผู้รับบริการตรวจกามโรค

ผู้รับบริการตรวจกามโรคมักจะเป็นผู้มีประวัติ เพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมี เพศสัมพันธ์กับหญิงบริการโดยไม่ได้ใช้ถุงยางอนามัย และทำให้เกิดมีอาการป่วยหรือเกิดความวิตกกังวล ไม่แน่ใจว่าจะติดโรค

การให้บริการแนะแนวแก่บุคคลกลุ่มนี้ จะช่วย ให้ครอบคลุมผู้ที่ไม่พบป่วย ซึ่งจะไม่มีโอกาสรับ บริการได้เลย หากมีระบบบริการเฉพาะแก่รายที่ป่วย

ในกรณีที่มีผู้รับการตรวจเป็นจำนวนมาก ไม่ สามารถให้บริการแก่ผู้รับการตรวจอย่างทั่วถึง ก็ควร คัดเลือกให้บริการแก่ผู้รับการตรวจตามลำดับความ สำคัญ ดังนี้

- 1) ผู้รับการตรวจที่ติดเชื้อเอดส์
- 2) ผู้รับการตรวจที่มีประวัติป่วยเป็นกามโรคซ้ำๆ
- 3) ผู้รับการตรวจที่เป็นสตรีและเด็ก
- 4) ผู้รับการตรวจเป็นครั้งแรก
- 5) ผู้รับการตรวจรายอื่นๆ

2. ผู้ป่วยกามโรค

ผู้ที่ป่วยเป็นกามโรคทุกรายควรได้รับการปรึกษาแนะแนว เพื่อให้เข้าใจถึงโรคที่เป็น รับรู้อันตรายที่อาจเกิดขึ้น ความจำเป็นในการตรวจรักษา ผู้สัมผัสโรค ความเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ ตลอดจนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อไม่ให้ติดเชื้อกามโรค และโรคเอดส์ในโอกาสต่อไป

ผู้ป่วยที่ควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษคือ

ผู้ป่วยที่ติดเชื้อเอดส์

ผู้ที่มีประวัติป่วยเป็นกามโรคซ้ำๆ

ผู้ป่วยเป็นกามโรคเป็นครั้งแรก

ผู้สัมผัสที่พบป่วยเป็นกามโรค

ผู้มีอาการรุนแรงหรือมีโรคแทรกซ้อน

3. ผู้สัมผัสโรค

ผู้มีเพศสัมพันธ์กับผู้ป่วยกามโรคจัดว่าเสี่ยงต่อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์สูงมาก และอาจเป็นผู้ติดเชื้อกามโรคโดยไม่มีอาการ จึงควรได้รับการตรวจรักษาและรับบริการปรึกษาแนะแนวเพื่อให้เข้าใจต่อสภาพที่เป็น รวมทั้งหาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นแก่ตนเองและคู่นอน

4. ผู้ให้บริการทางเพศ

ชายและหญิงบริการจัดว่าเสี่ยงต่อกามโรคและโรคเอดส์มาก จึงควรได้รับการแนะแนวให้รับรู้อันตรายและร่วมหาแนวทางการป้องกันการติดเชื้อจากการประกอบอาชีพ เช่น การส่งเสริมการใช้ถุงยางอนามัย

ลักษณะของผู้รับคำปรึกษา

ก) ชาย: มักเป็นบุคคลในวัยเจริญพันธุ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นวัยรุ่น มักชอบเที่ยวกลางคืน และใช้บริการทางเพศกับหญิงบริการโดยไม่มี การป้องกันตัว โดยอาจรวมกลุ่มสังสรรค์กัน มีการดื่มเหล้า แล้วชักชวนกันไปเที่ยวหญิงบริการ บางรายเป็นผู้มี

ครอบครัวแล้ว ต้องเดินทางบ่อยๆเพื่อกิจธุระบางประการหรือประกอบอาชีพในท้องที่ห่างจากครอบครัว มีโอกาสเที่ยวสถานเริงรมย์ และมีเพศสัมพันธ์กับหญิงบริการหรือหญิงแปลกหน้าโดยไม่ได้ป้องกันตัว

ข) หญิง: มักเป็นบุคคลในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งของ 2 กลุ่ม คือ แม่บ้านหรือหญิงบริการทางเพศ

กลุ่มแม่บ้าน มักเป็นผู้สัมผัสโรคจากสามีหรือคู่นอนประจำโดยปราศจากการป้องกัน และส่วนใหญ่ไม่ทราบว่า สามีเที่ยวสถานเริงรมย์

กลุ่มหญิงบริการทางเพศ มักจะมีประวัติให้บริการทางเพศโดยไม่ได้ใช้ถุงยางอนามัย

แนวทางการให้บริการปรึกษาแนะแนว

1. สถานที่ให้บริการ

ควรมีห้องให้บริการโดยเฉพาะ เป็นสัดส่วน ให้มีความเป็นส่วนตัว เพื่อให้ผู้รับบริการเกิดความสะดวกใจที่จะเปิดเผยเกี่ยวกับตัวเอง

2. ขั้นตอนการให้บริการ

1) การสร้างความสัมพันธ์

2) การทำความเข้าใจถึงปัญหา โดยค้นหาความต้องการ แรงจูงใจ และกำหนดเป้าหมายที่ผู้รับบริการต้องการ

3) การวางแผนเปลี่ยนพฤติกรรม

4) การยุติบริการ

ขั้นตอนดังกล่าวนี้ เป็นแบบเดียวกับขั้นตอนการให้บริการปรึกษาแนะแนวเกี่ยวกับโรคเอดส์⁽⁷⁾

3. เนื้อหา

ก. เนื้อหาทั่วไป

- กามโรคและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ต่างๆ เกี่ยวกับสาเหตุ การติดต่อ ลักษณะอาการ อันตรายจากโรค และการป้องกัน

- สาเหตุ การติดต่อ และการป้องกันโรคเอดส์

- การมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย และการใช้ถุง

ยางอนามัย

ข. เนื้อหาเฉพาะ

1) ผู้ป่วยกามโรค

- สาเหตุของโรคที่กำลังเป็นอยู่ การแพร่ติดต่อ

อันตราย การรักษา และการป้องกัน

- การปฏิบัติตนในระหว่างการรักษา
- การตรวจรักษาผู้สัมผัสโรค
- ความเสี่ยงต่อโรคเอดส์และการตรวจเลือด
- การป้องกันกามโรคและโรคเอดส์

2) ผู้ที่ไม่พบป่วย

- ผลการตรวจร่างกายและผลการชันสูตร
- ความจำเป็นในการติดตามผลการชันสูตร

และการตรวจเพิ่มเติม

- การปฏิบัติตนและการสังเกตอาการในระหว่าง

รอดติดตามผลการตรวจ

- ความเสี่ยงต่อโรคเอดส์และการตรวจเลือด

- การป้องกันกามโรคและโรคเอดส์

4. การบันทึก และประเมินผลการให้บริการ

ปรึกษา

อาจออกแบบบันทึกขึ้นตามความเหมาะสม โดยดัดแปลงจากแบบบันทึกการให้บริการปรึกษาแนะแนวเกี่ยวกับโรคเอดส์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน⁽⁶⁾

ให้มีการประเมินผลการให้บริการ โดยดูจาก อัตราการมาติดตามการรักษา การนำผู้สัมผัสมารับ การตรวจ และการป่วยซ้ำ เทียบกับรายอื่นๆหรือ เทียบกับช่วงก่อนให้บริการ

5. การส่งต่อผู้ป่วยและผู้สัมผัส

ในกรณีจำเป็น อาจส่งต่อผู้ป่วยไปรับบริการใน สถานบริการอื่น เช่น รายที่ติดเชื้อเอดส์ และต้องการ ตรวจเลือดเพื่อหาการติดเชื้อ หรือในรายที่ผู้ป่วยหรือ ผู้สัมผัสไม่สะดวกที่จะติดตามการรักษา.

เอกสารอ้างอิง

1. กองระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุข. สรุปสถานการณ์โรคเอดส์ประจำวัน ที่ 28 กุมภาพันธ์ 2537. (เอกสารอัดสำเนา).
2. กองระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุข. สรุปผลการสำรวจอัตราความชุกผู้ติดเชื้อ HIV เฉพาะพื้นที่ในประเทศไทย รอบที่ 10 (ธันวาคม 2536) เทียบกับรอบที่ 9 มิถุนายน 2536. ดัดยอครั้งที่ 2 (28 กุมภาพันธ์ 2537). (เอกสารอัดสำเนา).
3. วิวัฒน์ รัตนพิทยากร. โครงการถุงยางอนามัย 100%: มาตรการป้องกันโรคเอดส์ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, 2534:5-10.
4. กระทรวงสาธารณสุข. คู่มือการปฏิบัติงาน เรื่อง แนวทางการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคเอดส์, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2532:61,97.
5. Rojanapithayakorn W. Behavioral and social characteristics of patients with repeated sexually transmitted disease infections. The Journal of the Thai Medical Society for the Study of Sexually Transmitted Diseases 1985;2:47-51.
6. กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข. คู่มือการให้บริการปรึกษาแนะแนวเกี่ยวกับโรคเอดส์, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2535:6-7,28-30.
7. กองฝึกอบรม สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. คู่มือการอบรมเทคนิคการให้คำปรึกษาเรื่องโรคเอดส์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2534:9-14.